

Quaderns d'Italìa 17. Bellaterra: Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, 2012, 218 pp.*

ALBA TOMÀS ALBINA
Universitat Pompeu Fabra

Des del seu segon número, *Quaderns d'Italìa* dedica un primer apartat, el «Dossier», a la publicació d'articles i documents sobre un tema específic. En el cas d'aquesta dissetena entrega l'eix temàtic és la traducció de textos teatrals. Val a dir, però, que parlar únicament de traducció dramàtica no fa del tot justícia a la varietat de modes de translació i tipologies textuals presents en aquest «Dossier». A banda d'això, el dissetè *Quaderns d'Italìa* aplega alguns articles de molta qualitat.

El primer text de «Dossier», «*Il filosofo di campagna* goldoniano tradotto da Ramón de la Cruz», d'Elena E. Marcello, tracta de la traducció i transformació en sarsuela d'un dels «drammi giocosi» de Carlo Goldoni. L'article se centra en les qüestions lingüístiques i estilístiques: la versificació, la relació entre lletra i música, la caracterització dels personatges, l'abaixament o elevació del registre, etc. L'autora malda per distingir les decisions del Ramón de la Cruz traductor de les intervencions del Ramón de la Cruz dramaturg, motivades aquestes últimes per les diferències entre el públic i les convencions pròpies d'un i altre gènere. D'aquesta manera, l'article evita ser només un catàleg de particularitats lèxiques i estilístiques i es justifica com un pas previ a posteriors investigacions —per exemple— sobre el paper de la traducció dels «drammi giocosi» en la consolidació del gènere de la sarsuela, l'estil personal de Ramón de la Cruz, etc.

En estreta relació amb el primer article, el segon text d'aquest «Dossier», «Ramón de la Cruz, *Los cazadores*: preliminares para una edición», parla sobre la possible atribució a Ramón de la Cruz d'una de les tres versions castellanques conservades (totes tres sense indicació del nom del traductor) d'un altre «dramma giocoso» goldonià convertit en sarsuela. L'autora, Iole Scamuzzi, intenta provar l'autoria de la traducció basant-se en la competència en llengua italiana de l'autor i traductor madrileny.

Ara bé, malgrat que Scamuzzi aconsegueix argumentar que el més antic dels textos és una traducció directa de l'italià, en contra de l'atribució proposada, podríem argüir que tant pot ser de Ramón de la Cruz com de qualsevol altre traductor competent en la llengua de partida. Tot i que no anticipi aquesta objecció, l'autora sembla tenir-la present i l'article acaba sense cap conclusió definitiva. Enfront d'aquesta mancança de dades concloents, es fa evident la possible utilitat de l'article d'Elena E. Marcello amb què s'inicia aquest *Quadern d'Italìa*.

* Aquesta publicació és fruit de la col·laboració entre l'Istituto Italiano di Cultura de Barcelona i les Àrees de Filologia Italiana de la Universitat de Barcelona, la Universitat Autònoma de Barcelona i la Universitat de Girona.

El tercer document, «Hedonisme i fisicitat en la traducció de llibrets d'òpera italians», a càrrec de Miquel Edo, és la continuació de la tasca iniciada amb «Del registre al gest. Punts crítics en la traducció d'òpera italiana al català i al castellà», que va aparèixer al tercer número de la revista *Doletiana* (2010). Com aleshores, el to d'aquest article és de denúncia: a partir de nombrosos exemples, Edo demostra que tant l'hedonisme com la «fisicitat» són, en general, ignorats o mal interpretats en les traduccions. La tesi de l'autor és que el problema rau, d'una banda, en la incompetència dels traductors en l'italià de l'època i, de l'altra, en les conseqüències derivades de la inevitable evolució de les llengües implicades. Entre aquestes conseqüències, Edo esmenta, per exemple, el fet que tant la llengua italiana com la catalana o l'espanyola tenen, avui dia, predilecció per l'abstracció més que no pas per les metàfores o metonímies amb referències corporals. A banda, l'autor també té en compte que el llegat romàntic actua de filtre entre el text original i el text meta i tendeix a matisar els trets hedonistes del llibret, així com a rebaixar-ne les expressions de joia, etc.

El plat fort d'aquest número de *Quaderns d'Italià* és, sens dubte, l'edició i traducció de l'obra d'Antonio Fogazzaro *Il ritratto mascherato*, a càrrec de Fernando Molina Castillo i Roberto Randaccio. És una peça molt breu en un sol acte que l'escriptor italià va enllestir entre finals del 1901 i principis del 1902, una de les seves tres úniques incursions en el gènere dramàtic. En un interessantíssim estudi preliminar, bastit a partir de la correspondència de l'autor, s'explica que el muntatge del text va ser un fracàs absolut, en part per la mala preparació dels actors, en part perquè el públic no va saber entendre la sensibilitat religiosa de la protagonista, que és justament el tema de l'obra. Amb tota probabilitat, avui en dia encara se l'entendria menys, però això no resta gens de mèrit a l'intent de Randaccio i Molina Castillo de contribuir a la recepció peninsular d'un dels aspectes menys coneguts de l'autor de *Piccolo mondo antico*. Cal dir, però, que si bé l'estudi preliminar és excellent, la traducció peca en general d'un excés de literalitat i és totalment inadequada en alguns punts. De resultes d'això, la versió espanyola esdevé ben poc creïble.

Amb l'edició i traducció del drama de Fogazzaro es clou el «Dossier» i s'inicia l'apartat d'articles. En aquest número se n'han publicat tres. Els dos primers tracten des d'una perspectiva interdisciplinària dos cants del *Paradís* de Dante.

En el cas de l'article de Cornelia Klettke, «Mistica del *Paradiso* al limite del non rappresentabile. Par. XXX: "word-painting" dantesco e disegno Botticelliano — Analisi di un intercambio mediale», la visió de Dante del riu de llum del paradís celestial, que es descriu en aquest cant XXX, es compara amb la representació pictòrica que en fa Botticelli. La comparació va precedida per una anàlisi en profunditat dels recursos amb els quals Dante prova d'expressar allò que és pràcticament inefable, que es pot dir només «attraverso metafore e paragoni» (p. 122). Metàfores i comparacions que, d'altra banda, ens dirien ben poca cosa si l'autora no ens posés sobre la pista de les implicacions que tenien per al públic medieval del poeta florentí. El mateix es pot dir de l'explicació de les correspondències que hi troba Botticelli. L'article de Klettke és doncs un magnífic exercici d'erudició clarificadora, amb l'atractiu afegit d'estar il·lustrat per les reproduccions en blanc i negre d'algunes de les làmines de Botticelli.

En el cas del text de Juan Miguel Valero Moreno («*Paradiso XXI*, “D(e)fense” del sentido literal»), l'autor interpreta alguns punts foscos del cant XXI del *Paradís*. La proposta, potser no del tot innovadora, és no limitar-se a la clàssica anàlisi filològica, sinó recórrer també al suport que ofereixen altres branques del saber i de l'art. D'aquesta manera, Valero Moreno se serveix de textos teològics de diverses tradicions, de documents pictòrics i, fins i tot, de testimonis de la poesia trobadoresca, per tal de fer més entenedora la visió dantesca del paradís. A diferència de l'article precedent, sintètic i rodó —amb plantejament del problema, desenvolupament de l'estudi i conclusions—, el text de Valero Moreno és com un gerro que l'investigador trenca per tal de poder-ne estudiar millor les parts, però que en cap moment no es preocupa de tornar a recompondre. L'article s'inicia amb una breu introducció on el cant XXI és desmembrat per tal d'aïllar-ne els punts problemàtics. Acte seguit, aquestes dificultats són tractades una a una i en cada cas se n'esbossa una interpretació plausible. Al final, però, es troba a faltar una conclusió que ofereixi una visió de conjunt. Malgrat tot, val a dir que l'article és convincent pel que fa a la fecunditat de la metodologia emprada.

Clou l'apartat dedicat als articles una anàlisi del poema «La notte», de Cesare Pavese, a càrrec de Luciano Vitacolonna («*Analisi di una lirica pavesiana: “La notte”*»). L'estudi duu a terme un recompte en clau estructuralista d'oposicions semàntiques, rimes, repeticions i alliteracions que, afortunadament, es veu recompensat per una lectura original i suggeridora del poema.

Com en els altres números de la revista (a partir del 4–5), en aquest s'inclouen unes notes que anuncien i comenten esdeveniments més o menys recents del món de la italianística. En aquesta entrega hi ha tres notes que fan referència a tres publicacions de caràcter ben divers.

La primera, firmada per Fernando Molina Castillo, és en realitat una extensa ressenya dedicada a l'edició italiana, a càrrec de l'editorial Giunti, de les obres completes de Carlo Collodi, pseudònim de Carlo Lorenzini, autor de *Le avventure di Pinocchio*.

La segona de les notes és la més original. A mig camí entre la ressenya i l'article, pren com a punt de partida la traducció espanyola de les tres novel·les que formen el *Tríptico siciliano*, de Vitaliano Brancati —*Don Giovanni en Sicilia*, *El bello Antonio* i *Los placeres de Paolo*.¹ L'autora, Cristina Coriasso Martín-Posadillo, se centra sobretot en la tercera de les novel·les, traduïda per Roberto Falcó, que li serveix de pretext per parlar sobre la vivència masculina de l'amor i la sensualitat —el gran tema de Brancati—, a la vegada que relaciona la novella amb la teoria leopardiana dels caràcters meridionals.

La darrera nota és un text titulat «L'Italia che non si vuole conoscere», d'Anna Zembrino. Es tracta d'un extens comentari al llibre d'Anna Bogaro *Letterature nascoste. Storia della scrittura e degli autori in lingua minoritaria in Italia* (Roma: Carocci, 2010).

Finalment, aquest número de *Quaderns d'Italià* es tanca amb un recull de ressenyes en un format més convencional.

1 Publicat per Lumen el 2009.